

KÉT UTCA TALÁLKOZÁSÁNÁL

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze áll egy kőből faragott asztalka, két paddal. Az egyikén egy meglett férfi pihen, tegnapi ruhában, borotvátlanul, mindössze egy nagyobbacska táskával. Hunyorít, amint a lombokon átszűrődő kora délelőtti napsugarakkal találkozik a szeme.

Lassú léptektől csörögnek a sétány kavicsai, egy másik férfi közeledik a pályaudvar felől. Közepes bőrdnnyel, lazított nyakú ingben, valamivel ápoltabban, de szintén fáradtan. A szabad padnál megáll, kérdőleg néz, az ülő biccenti, hogy foglaljon csak helyet. Így üldögélnék egy darabig ketten, csendben, szinte mozdulatlanul.

A parkot határoló bokrokon túl felgyűlnek az autók egy villamos mögött. A lámpa már rég zöld, de a váltó beszorult, így a villamosvezető kénytelen volt leszállni, hogy egy lapított végű vasrúddal próbálja átbillenteni a csúcshéket. Egy motoros közben idegesen búgatja, végül megunja a várakozást, kipörgeti, és vastag füsttel előz mindenkit. A villamosvezető utána fordul, nézi egy darabig, aztán vállat von, és ismét nekifeszül a beszorult váltónak, amíg az átbillen. A villamos elfordul oldalra, a tömött autósor pedig azonnal fellazul.

A viszonylagos csendben az inges férfi kotorászni kezd a csomagjában, akkora elszántsággal, hogy a másik kíváncsi lesz, mit kereshet, és nyújtogatni kezdi a nyakát. Sokára egy kisméretű, mágneses sakktábla kerül elő, és ugyanazzal a tekintettel, amivel az ülőhelyről érdeklődött, kiteszi a sakktáblát a kőből faragott asztalkára. A borotvátlan hátrébb dől, szűkre húzott szemmel vizsgálja hol a sakktáblát, hol a másik embert. Aztán lehajol, felvesz egy marék kavicsot, és elkezd az asztalkára rakni őket. Egy, kettő, négy, nyolc, mire az inges mosolyog, és megszólal:

– A bolygó egyéves búzatermésének ezerhatszázszorosa, plusz-mínusz.

A borostásnak tetszik a válasz, elmosolyodik, felrakják a táblát, sorsolnak. Neki jut a fehér, ő kezd. E4, d6, d4...

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze álló kőasztalkánál két utazó sakkozók. Azt mondja az inges:

– Ez a mi játszánk egyike a tíz a százhuszadikon lehetséges játszmának. Óriási szám, pedig milyen kevés szabályból elő lehet állítani: hatvan-négy váltakozó színű mező, 32 darab, de csak hatféle bábu a nekik megfelelő mozgással. Ez a játszma olyan, mint az út annak a rózsabokornak a tövétől addig a levéléig. Minden lépéssel lemetszünk egy ágat vagy egy oldalra hajló levelet, amíg csak az az ág marad csak azzal az egyetlen levéllel: a játszma végével. Persze vannak ostoba játszmák is, amik felérnek az öngyilkossággal, így jogos azt feltételezni, hogy az értelmes sakkjátszmák száma sokkal, de sokkal kisebb szám.

A borostás figyelmesen hallgatja, közben lépegetnek. Ló f6, ló c3, g6, futó e3. Egy anyuka babakocsit tol a két játékos mellett, a gyermek óriási, kerek szemekkel figyel a két utazót. Az inges folytatja:

– És mindig van egy pont, legtöbbször csak aránylag későn, de néha egész korán, ahol a játszma bezökken egy kényszerpályára, ahonnan számítva a játszma eldőlt, és, hacsak a nyeresre álló fél nem hibázik, akkor nincs az az ember, és nincs az a számítógép, amely fordítani tudna a helyzeten, és a játszmának gyakorlatilag vége.

A közelből harangszót hoz a szél, a borostás elgondolkodik, talán a metrenden, habár – és grimaszol egyet –, akkor sem lesz világvége, ha lekécsi a következő járatot is, hisz itt most valami érdekes zajlik. Futó g7, királynő d2, c6, f3, b5. Odébb egy nagymama az unokájával galambokat etet, szórják a magvakat, a galambok csipegetnek, búgnak, udvarolnak egymásnak, és fel-felröppennek az unoka hirtelen mozdulataira. Ló ge2, ló bd7, futó h6, erre az inges megráncolja a homlokát, ő is futó h6, királynő h6, futó b7, a3, e5. Félkarú fiatalember kísér egy toloszékest, mindketten rövidre nyírtak. Az inges folytatja:

– Szerintem az ember ugyanígy él, bizonyos szerepekben, bizonyos pályákon, majdnem megmásíthatatlanul. Aki máig könyvelő volt, az holnaptól biztosan nem lesz fogorvos vagy sarkvidéki halász. Buddha, Jézus, Hektór, Akhilleusz, Odüsszeusz, ismert nevek, de sokan élnek a megváltó, a harcos vagy a vándor életét.

Sánc a királynő oldalán, királynő e7, király b1, a6, ló c1, és az inges is a királynő felől sáncol. Aránytalanul nehéz szatyrot cipelve egy koldus nyújtja felénk a markát. A borotvátlan az álla hegyével int, hogy menjen dolgára. Ló b3, ed4, bástya d4 és c5, a fekete paraszt támadja a fehér bástyát.

A borostás vakargatja a pofacsontját, szerinte nem pont így van a dolog. Az inges figyel, megszólal-e vagy folytathatja ő.

– Vagy ilyen szerepből, dobozból van kevés, és tömegek vannak a dobozokban, de mindenki rengeteg egyéni variációval rendelkezik, vagy fordítva: rengeteg doboz van, és mindegyikben nagyon kevés ember, vagy akár egy sem. Voltak hasonló háborúk a történelemben, de nem volt két egyforma hadvezér, szóval kíváncsi vagyok, hol lehet a határ.

A fehér bástya visszavonul d1-re, fekete ló b6, g3, király b8, ló a5, kezd feszülni a helyzet. Az inges folytatja:

– Egy-egy ilyen ismert életpálya olyan, mint az ételhez a hozzávalók. Sok hozzávaló van, de sokkal kevesebb, mint étel. Ha ezekből a hozzávalókból eleget megismerünk, megírható az emberekről, az összes emberről egy szakácskönyv. Nem is egy szakácskönyv, hanem a szakácskönyv. Végy egy kilót ebből, egy csipetet abból. És végül is szerintem nem is olyan nagy veszteséggel, minden ember élete összetömöríthető és elmesélhető egyetlen, aránylag rövid számsorral és a szakácskönyvvel, ami a számsort magyarázza.

Futó a8, futó h3, d5, királynő f4, király a7, bástya he1, d4, a fekete paraszt támadja a fehér lovat. A ló kitér d5, bd5-ed5 lócsere, fekete királynő d6, és cserét ajánl a fehérnek. Egész messze, friss házaspár és násznépük áramlik a zöldbe fényképezkedni. A borostás d4-re küldi a bástyáját, egy parasztért, szinte ingyen kínálja, az inges hátradől és mélyen az ellenfele szemébe néz. Az apró királyok fején a kereszt apró árnyékot vet, és lassan elforduló, rövidülő árnyékot vet az összes többi bábu, mintha napórák volnának. Az inges leveszi a bástyát, cd4. A borotvátlan szólal meg:

– Az életünkben vajon ezek az elnagyolt vázlatok, a kerek számok vagy az apró, a tömörítéssel elvesződő részletek a fontosabbak? Mi van, ha egy korábban feladhatónak vélt és így kidobott részletről később kiderül, hogy mégsem volt feladható, mert az volt az a hógolyó, amely a lavinát elindította? Igaz, hogy pazarlás a hatvanegynéhány lehetséges állapotot jelentő latin abc-re plusz írásjelekre fenntartani nyolc bitet, azaz 256 állapotot, de ha elveszünk a bitekből, először is elvesződik a kis- és a nagybetű közötti különbség, ami még talán hagyján, de utána elvesződnek a betűk közötti különbségek is, míg végül elvesződik az összes betű.

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze álló kőasztalkánál két férfi hallgat. Megint a villamos miatt áll a forgalom. Egy másik villamos másik villamosvezetője másik vassal piszkálja ugyanazt a váltót, míg végül átbillent,

és ez a másik villamos tovább mehet a másik irányba. Most nem volt elhúzó motoros.

Egy esőköpenyes, zavaros tekintetű alak lépdel a fűvön, mezítláb, a rózsákhoz oldaloz, leszakít egy szálat, teleszívja magát az illatával, és egy foghíjasat vigyorog. Fehér bástya e7, sakk. Fekete király b6, némileg kelletlenül, mire királynő d4 és a fekete királynak el kell fogadnia egy újabb áldozatot, az a5-ön álló lovat. A feketének két paraszttal kevesebbje, de egy lóval és egy bástyával többje van a táblán. Az inges levegőbe emelt mutatóujjal folytatja:

– A periódusos rendszer jó példa. Ennyi elem van, meg az izotópjaik, bár azok alig számítanak, eggyel sem több, és minden ezekből épül fel.

– A víz és a nehézvíz azért lényegesen különbözik egymástól.

– Az inkább kivétel, mint szabály. Néhány ilyen kivételről le kell mondanivalót, mint mikor egy számot kerekítünk kevesebb tizedes pontosságúra.

– Hány tizedes van és hány tizedesről lehet lemondani? Sem 3.14, sem 3.1415 nem pi. Ha jól meggondolom, csak a mérnök elég bátor leírni a pi-t, neki le is kell írnia, de egy matematikus visszautasítja mint ocsmány hazugságot, hogy számokkal fejezze ki a kerület és az átmérő arányát.

B4, fekete király a4, királynő c3, másik királynő d5, bástya – bizony fenn van még a táblán az a fehér bástya – a7, futó b7. Az iménti esőköpenyes szép nő irányába lóbálta a rózsáját, valaki rendőrt hívhatott, mert most két tányérsapkás kergeti a gyepen. A nagymama magához öleli az unokát, apa a kislányát, fiatal a szeretőjét. Belefáradnak mind a hárman a fogócskába, az esőköpenyes megáll a csapnál inni és inti, hogy jó fiú lesz. A rendőrök megkérik, húzza össze az esőköpenyét, és menjen velük, hadd ne legyen nagyobb baj. Elkísérik. Bástya b7, királynő c4, másik királynő f6. Király a3, királynő a6, király b4, paraszt c3 és sakk.

– Ha a valaha élt összes ember életét egy adatbázisba foglaljuk, akkor persze hivatkozható az emberek élete egyetlenegy számmal. De akkor is gond lesz az eljövendő emberek életével, hisz ők még nincsenek az adatbázisban.

– Szakácskönyv, nem a kész ételek kimerítő jegyzéke. És a szakácskönyv előre sejteti, hogy milyen lesz a kész étel. Kevesebb fajta ember van, mint ahány darab ember.

Király c3, királynő a1, király d2, királynő b2, király d1.

– Vagy a receptek listája lesz kínosan hosszú, vagy az ételek lesznek unalmasak – hümmgeti a borostás.

Fehér futó f1-re és szemtelenül támadja a királynőt. Bástya d2.

– Vannak szakemberek, akik nyolc, tizenhat vagy harminckét féle alapvető személyiségtípust határoznak meg. De ez még túl általános az életúthoz, ami ennél bőven változatosabb, de mégsem végtelen, hisz ne menjünk messzebb, a Plútón sosem járt ember, és még jó ideig nem is fog. Azonban kutyából nem lesz szalonna, egy beképzelt bróker előbb-utóbb nagyot fog bukni, és el kell adnia mindenét, és mehet polcfelelősnek egy nagyáruházba, mert orvos vagy történelemtanár nem lehet belőle. Annyit mondok, hogy lennie kell egy térképnek, ami sokkal kisebb, mint a világunk, és mégis majdnem tökéletesen leír minden embert, és megjósol minden embert.

– Ha megjósol minden embert, ezt a sakkjátszmát nem felesleges végigjátszanunk?

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze egy kőből faragott asztalkán bástya d7, bástya üti d7, futó c4, és oda a fekete királynő. Paraszt bc4. Királynő h8, bástya d3, királynő a8, paraszt c3. A feketének fel kell vennie egy királynőt, különben rosszul áll a szénája.

Raszta hajú zenész megy oda, és tüzet kér a saját sodrású cigijéhez, különösebben egyikük sem vesz tudomást róla. Pár lépéssel odébb telepszik le, maga elé kitesz egy cipősdobozt, és ízlésesen rákezd. Halkabb, mégis ösztönösen jobban figyel rá az ember, mint egy másik villamosra, amelyik megakasztja a forgalmat a beszorult váltó miatt. Vagy az talán ugyanaz a villamos, mint korábban, csak a következő, vagy a sokadik körét rója. Ugyanaz vagy egy másik villamosvezető ugyanazzal vagy egy másik rúddal piszkálja ugyanazt a váltót. Lehet, hogy most is volt motoros, aki megtépve a gázt, az egész kocsisort ott hagyta a kereszteződésben, de a két férfi a sakkasztalra figyel.

– A zenekari művet leírja a kotta...

– Életre a karmester kelti, meg a zenekar tagjai...

– De ott a kotta! – erősködik mosolygós-komolyan az inges.

– Ott a kotta – ismeri el a borostás.

Fehér királynő a4 sakk, király e1, f4, f5, fehér király c1, fekete bástya d2. Madárral a szájában egy macska oson át a nyílt terepen és tűnik el a bokrok tövében. A lombok fényjátéka dacára az apró királyok fején az apró kereszt vetette árnyék fordul, és már nem rövidül, hanem jó ideje hosszabbodik. Triciklis fagyaltárus csilingel mellettük, valahonnan egy fa tövéből néhány iskolatáskás, szemüveges egyetemista szalad oda hozzá, és intenek a többieknek, hogy jöjjenek segíteni, nincs elég kezük. Egy kutyasétáltató hajol le, zacskóba dugott kézzel, mögötte egy sehall-selát mobilozó jön és

botlik kis híján belé, sportszereléses párok kocognak el mellettük. Fehér királynő a7, az inges a mutatóujját az apró király apró keresztjére teszi, és elválasztja a mágnest a tábla lemezétől. Üldögélnek még egy darabig, ketten, csendben, szinte mozdulatlanul, talán mert így következik egy szép játszából, tehát nincs is más választásuk.

A parknak a pályaudvarhoz közeli sarkában, a Kolmogorov és a Borges utca találkozásánál, a rózsáktól nem messze áll egy kőből faragott asztalka, két üres paddal. A parkot határoló bokrokon túl felgyültek az autók egy villamos mögött. Beszorult a váltó, így a villamosvezető egy lapított végű vasrúddal ő maga próbálja átbillenteni a csúcssíneket.